

Planbureau voor de Leefomgeving

VOETAFDRIJEN VAN NEDERLANDSE CONSUMPTIE

De ecologische effecten van Nederlandse consumptie
in het buitenland

PBL-Notitie

Trudy Rood, Harry Wilting en Aldert Hanemaaijer

22 januari 2016

PBL

Colofon

Voetafdrukken van Nederlandse consumptie

© PBL Planbureau voor de Leefomgeving

Den Haag, 2016

PBL-publicatienummer: 2421

Contact

Trudy.rood@pbl.nl

Auteurs

Trudy Rood, Harry Wilting en Aldert Hanemaaijer

Redactie figuren

Beeldredactie PBL

Eindredactie en productie

Uitgeverij PBL

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Trudy Rood, Harry Wilting en Aldert Hanemaaijer (2016), Voetafdrukken van Nederlandse consumptie, Den Haag: PBL.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyses op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Het PBL draagt bij aan de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging door het verrichten van verkenningen, analyses en evaluaties waarbij een integrale benadering vooropstaat. Het PBL is voor alles beleidsgericht. Het verricht zijn onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en wetenschappelijk gefundeerd.

Belang van voetafdrukken

Voetafdrukken zijn een populaire manier om de impact van consumptie op milieu en natuur mee uit te drukken. De ecologische effecten van de Nederlandse consumptie in binnen- en buitenland kunnen hiermee zichtbaar worden gemaakt.

De aandacht voor de milieudruk van consumptie neemt toe in nationale en internationale beleid. Zowel de Europese Commissie (Resource Efficiency strategie), de OESO (Green Growth) als de Nederlandse overheid (onder andere Duurzaamheidsagenda, Groene groei strategie, Voedselagenda) besteden aandacht aan voetafdrukken.

Voetafdrukken zijn een aanvulling op impactanalyse van een land

De nationale milieustatistieken en internationale rapportages gaan over de impacts van bedrijven en consumenten binnen de Nederlandse landsgrenzen. De voetafdruk gaat over de impacts van Nederlandse consumptie in binnen- en buitenland. In de voetafdruk wordt de impact in alle schakels van de productieketen meegerekend: van grondstof tot consumptie. Op deze manier wordt bijvoorbeeld duidelijk dat als de productie naar het buitenland wordt verplaatst, de uitstoot van broeikasgassen in Nederland wel afneemt, maar die in het buitenland zal toenemen waardoor het probleem van klimaatverandering niet minder wordt.

Verschillende voetafdrukken voor effecten consumptie

Er is niet één voetafdruk. Er zijn er meerdere. De meest gangbare zijn de voetafdrukken voor broeikasgassen, landgebruik, grondstoffen en water. PBL berekent al een geruim aantal jaren voetafdrukken van Nederlandse consumptie voor broeikasgassen, landgebruik en biodiversiteit. (Monitor Duurzaam Nederland, compendiumvoordeleefomgeving.nl)

Samengestelde indicator ecological footprint

Een veel gebruikte voetafdrukindicator (ook internationaal) is de *Ecological Footprint* (EF). Deze is samengesteld uit verschillende vormen van druk op natuur en milieu en is vertaald in één maat, te weten virtueel landoppervlak. De Ecological Footprint is gebaseerd op wereldgemiddelde productiegegevens. Hierdoor worden verbeteringen in de productieketens van een land niet zichtbaar. Wanneer het doel is om de gevolgen van beleid op de impact van de Nederlandse consumptie te laten zien, bevelen we aan om daadwerkelijke productiecijfers te gebruiken.

Transparantie versus communicatie

Een samengestelde indicator, zoals de Ecological Footprint, communiceert eenvoudig. Het heeft een goede signalerende werking en kan helpen bij de agendavorming. Nadeel is echter dat er een weging heeft plaats gevonden waardoor de samengestelde indicator minder transparant is. Zo bevat de EF virtueel en echt landgebruik.

PBL pleit ervoor om vooral afzonderlijke voetafdrukken te gebruiken, zoals die voor broeikasgasemissies, landgebruik, grondstoffen en water. De afzonderlijke voetafdrukken wijzen namelijk op verschillende problemen, waarvoor verschillende oplossingen nodig zijn. Soms zorgt een oplossing op het ene terrein voor vergroting van een probleem op een ander terrein en zijn keuzes noodzakelijk. Vervanging van fossiele energie door biobrandstoffen leidt bijvoorbeeld veelal tot een lagere koolstofvoetafdruk, maar ook tot een hogere landvoetafdruk.

Standaardisatie en toepassingen

OESO kijkt bij groene groei zowel naar de nationale emissie van broeikasgassen als naar de koolstofvoetafdruk. De Europese Commissie gebruikt de voetafdrukindicatoren land, BKG, water en materialen in haar resource strategie. Diverse statistische bureaus werken aan de voetafdrukindicatoren. Bijvoorbeeld het CBS en Eurostat berekenen de koolstofvoetafdruk voor resp. Nederland en de EU.

Er zijn diverse wetenschappelijke studies over de voetafdrukken van landen. Doordat er nog geen algemeen geldende richtlijn is, is er nog geen overeenstemming over de berekeningsmethode en de te gebruiken gegevens. Dit leidt tot verschillen in uitkomsten van verschillende studies over voetafdrukken van landen.

Voetafdrukken bieden handvatten voor beleid

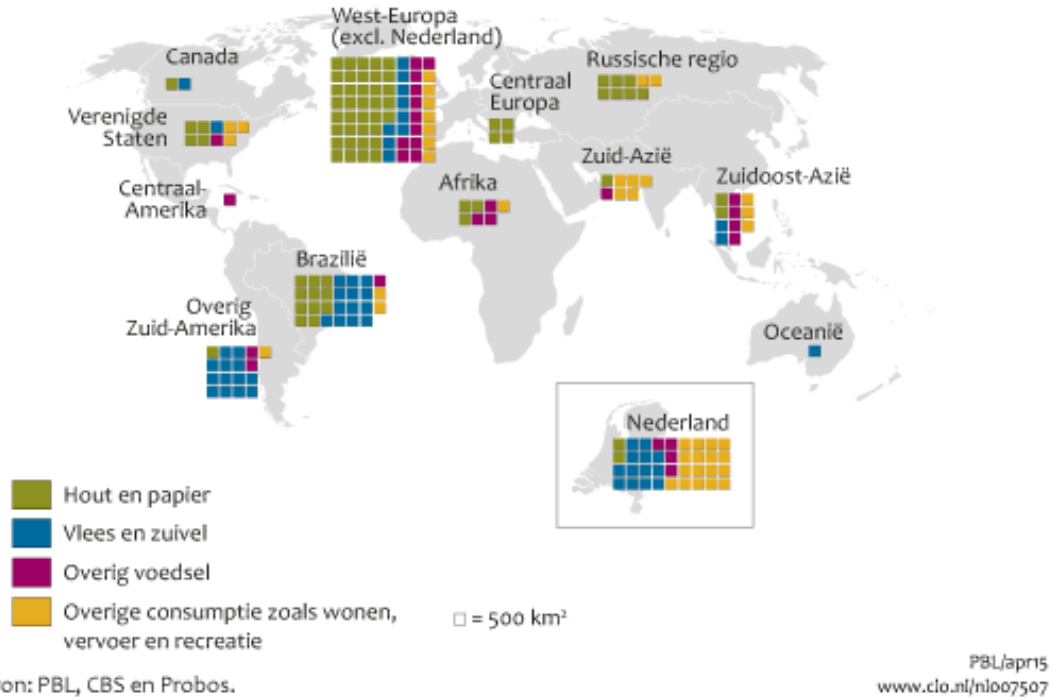
Voetafdrukindicatoren geven informatie over de impact van Nederlandse consumptie op milieu en natuur. Het biedt inzicht in de orde van grootte van aan te pakken problemen en de mate van 'afwenteling'. Inzicht in de afzonderlijke milieudrukken is van belang om de gevolgen van beleid en keuzes in kaart te brengen.

Het is mogelijk om beleid te voeren op de oorzaken die bijdragen aan de voetafdruk. Bijvoorbeeld door de milieueffecten van grondstof- en energiewinning te verminderen, grondstoffen efficiënter te verwerken of door consumptiepatronen te veranderen. Voorbeelden zijn verduurzaming van producten en handelsketens, inclusief keurmerken, internationale ronde tafels (voor soja en palmolie) en initiatief duurzame handel (IDH).

Bijlage met figuren (www.pbl.nl)

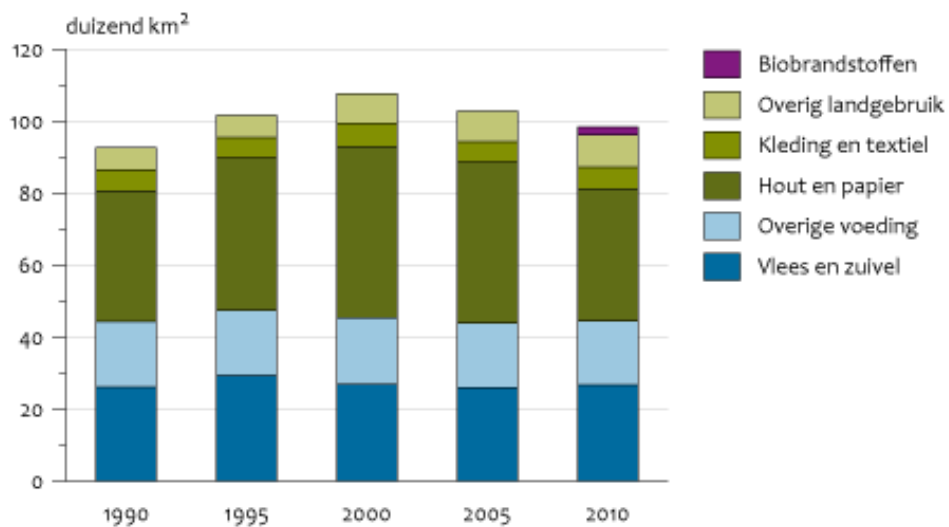
Uit: Wilting, H.C., et al (2015), Trends in Nederlandse voetafdrukken, Den Haag: PBL

Mondiaal landgebruik door Nederlandse consumptie, 2010

Figuur 1. Een groot deel van de landvoetafdruk betreft landbouwarealen in West-Europa en Zuid-Amerika voor akkerbouw en veeteeltproducten.

Mondiaal landgebruik door Nederlandse consumptie

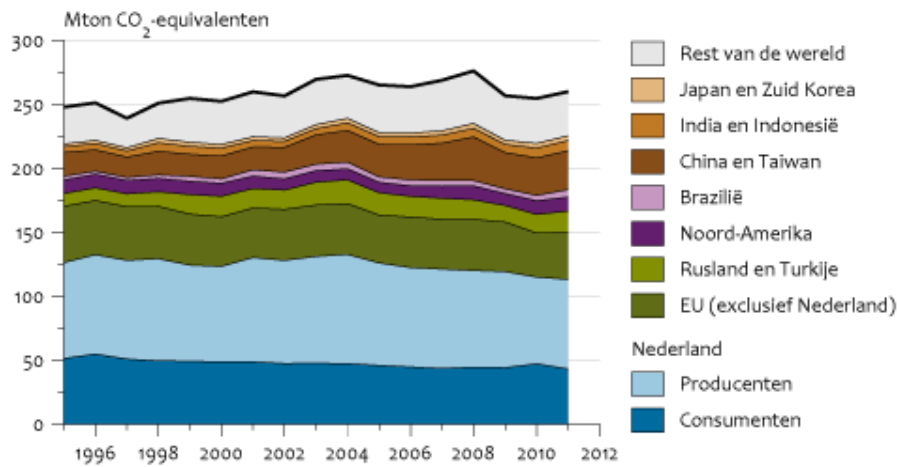

Bron: PBL

PBL/aug15
www.clo.nl/nl007507

Figuur 2. De landvoetafdruk is sinds het begin van dit millennium gedaald.

Uitstoot van broeikasgassen door Nederlandse consumptie per regio

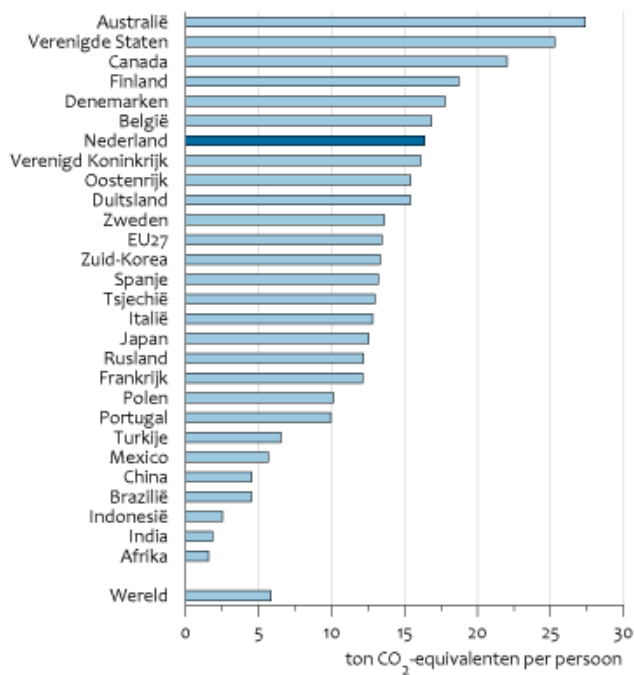

Bron: PBL, 2015.

PBL/sep15
www.clo.nl/nl058101

Figuur 3. De koolstofvoetafdruk nam licht toe doordat de emissies in het buitenland toenamen.

Uitstoot van broeikasgassen door consumptie per regio, 2007

Bron: PBL, 2015.

PBL/sep15
www.clo.nl/nl058101

Figuur 4. De koolstof- en de landvoetafdruk per Nederlander liggen ruim boven het wereld-gemiddelde.